

Toekomst van het Vechtdal Landschap

Datum:	6 oktober 2020
Locatie:	Digitaal via "goto meeting"
Deelnemers:	zie deelnemerslijst
Presentatie:	Berno Strootman Rijksadviseur voor het Landschap
Dagvoorzitter:	Suzan Klein Gebbink
Gastvrouw:	Liesbeth Cremers
Gastheer:	Bart Jaspers Faijer

---

1. Ontvangst en welkom

Liesbeth Cremers (Soil4U/Landgoed Vilsteren) heet iedereen welkom en in het bijzonder Berno Strootman, Rijksadviseur voor fysieke leefomgeving. Bijzonder plezierig dat hij ons mee wil nemen in transitie en opgaven waar we in Nederland en in het Vechtdal voor staan. Bijeenkomst vloeit voort uit mooie samenwerking tussen Soil4U/Landgoed Vilsteren, Plaatselijk Belang Vilsteren en de gemeente Ommen. Bijeenkomst draagt hopelijk bij aan een geeft extra energie om de uiteenlopende transitie die op ons landschap afkomen in goede samenhang te bezien en te managen.

Bart Jaspers Faijer (Wethouder Ommen) dankt voor de mooie woorden en het initiatief vanuit Vilsteren. Een initiatief dat de gemeente Ommen mede vanuit het proces naar de nieuwe omgevingsvisie graag ondersteunt. Hij hoopt op een inspirerende bijeenkomst, waarmee we vervolgens ook concreet aan de slag gaan. We zijn er trots op dat Berno Strootman er is en zijn kijk op de Toekomst van het Vechtdal met ons wil delen. Zeer welkom! Iedereen een goede bijeenkomst gewenst.

Susan Klein Gebbink heet als dagvoorzitter iedereen welkom. Kent samenhang landgoed en vele partijen die daaromheen hangen goed. Zij licht kort toe dat Vechtdal TV aanwezig is bij de bijeenkomst vanuit hun eerdere ambitie om live bij de fysieke bijeenkomst aanwezig te zijn en daar mooie opnames te maken. Vechtdal Leeft heeft het voornemen om als vervolg op deze bijeenkomst diverse thema's die spelen in het Vechtdal nader te belichten in aparte bijdrages waarbij zij ook een beroep zullen doen op de vandaag aanwezige deelnemers. We hopen zo het gedachtengoed van vandaag verder te verspreiden.

Veel aanwezigen kennen elkaar vanuit Ruimte voor de Vecht of vanuit regio. Zoals Liesbeth Cremers zegt hebben we het neusje van de zalm van het Vechtdal bijeen. Nu eerst de presentatie van Berno Strootman.

2. Presentatie Berno Strootman

De sheets van de presentatie van Berno Strootman zijn via de volgende link te downloaden: [SHEETS PRESENTATIE](#).

Hieronder treft u voor de mensen die er niet bij aanwezig konden zijn ter aanvulling op de sheets een weergave van hetgeen Berno Strootman heeft verteld.

Berno Strootman heet iedereen welkom. Hij gaat vertellen wat er aan opgaven speelt (nationaal) en hoe je daarmee om kunt gaan nationaal en zo ook in het Vechtdal. Hij is in 2002 zijn eigen bureau begonnen en sinds vier jaar actief als Rijksadviseur voor fysieke leefomgeving. Het College van Rijksadviseurs bestaat uit drie leden die het Rijk adviseren over de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Hij is nog 2 maanden Rijksadviseur en dan komt er een nieuwe generatie Rijksadviseurs.

Vraag is gesteld in wat voor landschap wilt u leven? Voor vandaag geldt die vraag meer specifiek voor het Vechtdal. Hij gaat hier op in vanuit het nationale perspectief mede omdat hij geen specifiek studie heeft gemaakt van de situatie in het Vechtdal.

Panorama Nederland is een perspectief en visie op toekomst van Nederland: over twee decennia waarbij er vanuit wordt gegaan dat we op goede manier met alle ruimtelijk opgave omgaan. Dit Panorama is gemaakt in samenspraak het ministerie van BZK in het kader van de vraag aan het College van Rijksadviseurs om mee te denken bij de NOVI. Vanuit de Rijksadviseurs is ervoor gekozen om naast de NOVI een inspirerend stuk te maken in vorm van fysiek Panorama Nederland. Is soort fotoshop van

Nederland, waarin wordt aangegeven hoe Nederland er over 20 jaar uitziet als we de diverse opgaven slim weten te combineren. De Rijksadviseurs zijn met dit Panorama het land ingegaan met ook een de fysieke verbeelding van de toekomstige situatie a la Panorama Mesdag. Zijn in gesprek gegaan met regio's.

College van Rijksadviseurs bestaat uit 3 leden met een uitgebreide ondersteuning. Huidige drie leden zijn: Daan Zandbelt, Floris Alkemade en Berno Strootman. College adviseert gevraagd en ongevraagd. Zetten in op integraal werken hetgeen moeilijk is voor overheden en met name op rijksniveau.

Belangrijkste termen voor toekomst van Nederland:

- Opgaven ruimtelijk integraal en op lange termijn gericht oppakken. Lijkt open deur maar is het niet.
- Vier integrale opgaven:
  - A. Parijs halen → Energietransitie
  - B. 1 miljoen woningen → Woningbouwopgave
  - C. Droge voeten en een koel hoofd → Klimaatadaptatie
  - D. Kringlooplandbouw realiseren → Landbouwtransitie

Deze opgaven worden breed door overheid en andere partijen herkend. Bij overheid staan deze opgaven vaak benoemd als "moeten" en opgaven worden vaak vooruit geschoven. Vanuit Rijksadviseurs wordt aangegeven dat we de opgaven veel meer kunnen benutten als bouwstenen en ingrediënten om aan NL te bouwen en NL hechter, schoner en mooier te maken. Verlamme term "moeten" moeten we verlaten en overschakelen op: "kunnen". We hebben in Nederland een gedeeld verlangen nodig als motor voor alle veranderingen. Optimisme en gedeeld verlangen zijn een krachtige motor voor verandering en dat werkt beter dan te stellen dat iets dat moet. Kwaliteit moet daarbij steeds voorop staan door de opgaven met elkaar in verband te brengen en in samenhang op te pakken. Overkoepelend thema is daarbij SOLIDARITEIT. Solidariteit loopt over vier opgaven heen en heeft betrekking op solidariteit: tussen arm & rijk, tussen laag & hoog Nederland, internationaal en richting toekomstige generaties.

Berno Strootman loopt de vier grote opgaven met ons door en geeft aan eind aan wat we kunnen doen.

Water verbindt ons: de klimaatadaptatie

We hebben ons de laatste 20 jaar opnieuw uitgevonden met o.a. Ruimte voor Rivier als motor voor algehele kwaliteitsontwikkeling in onze Delta.

Klimaat verandert en dat is en blijft een enorme opgave. Het gaat daarbij zowel om te veel als te weinig water. Als je op afstand naar onze omgang met water kijkt is dat onhandig. In winter pompen we alles weg en in voorjaar schreeuwen we vervolgens al snel dat er alweer een watertekort is. Het principe van watersysteem volgt functie is eindig. Onze functies zullen in de toekomst meer het peil gaan volgen en dat vraagt een robuust watersysteem voor het jaar rond gebruik van ons water. Daarmee komt er ook in

droge periodes meer water beschikbaar. Verdroging gaat hard en je ziet hoe dat de laatste jaren is toegenomen. Het wordt elke zomer droger → dat is de tendens.

Onderdeel van de wateropgave is dat we naast de kwantiteitsopgaven ook de waterkwaliteit verbeteren. Die is bedroevend ook al is het beter dan in het verleden. Monitoring van de Kwaliteitsrichtlijn Water (KRW) laat zien dat waterkwaliteit in 97% water net op orde was. Het Europese Programma KRW moet in 2027 klaar zijn en Nederland bungelt onderaan lijstje in EU. Moeten de waterkwaliteitsopgave integraal meenemen in andere opgaven, zoals: ruimtelijke opgave en ontwerpogaven. Waterkwaliteit opgaven sec bestaan niet meer: zie het voorbeeld vanuit Ruimte voor Rivier Nijmegen, waar integraal allerlei functies aan meekoppelen en vanuit een ontwerpende benadering zijn vormgegeven en dat is heel relevant. Zie ook de figuur van het beeklandschap van STOWA als voorbeeld van een uitgewerkte ruimtelijke ontwerpogave voor een klimaatbestendig beeklandschap.

Ook Ruimte voor de Vecht is een combinatie van klimaat- en ruimtelijke opgaven, waarbij naast de wateropgave ook natuur, ruimtelijke kwaliteit, wonen en recreatie zijn meegenomen. Veel landgoederen hebben het Manifest klimaatrobuuste landgoederen (oktober 2019) ondertekend, om zo ook vanuit deze landgoederen een bijdrage te leveren vanuit een integrale (ontwerp) benadering. Ook in onze stedelijke ontwerpen is deze benadering toe te passen. Voorbeeld is het vasthouden van zoetwater als kwaliteitsimpuls voor de leefomgeving waarbij water in de stad wordt gecombineerd met woonkwaliteit. Zie ook koppeling Assen met omliggende beekdalen en recreatieve routes voor aanhechting stad en buitengebied en als bijdrage klimaatbestendigheid.

Nieuwe energie: de energietransitie

Nederland onderschrijft de klimaatdoelen van Parijs, maar de vraag is hoe komen we daar snel en goed. Nu zien we vooral een sectorale aanpak, waarbij het Rijk zich enigszins afzijdig houdt mede op verzoek IPO en VNG. Aan energietransitie wordt bottom-up gewerkt vanuit sectoraal Klimaatakkoord. We hebben RES-sen die nu in concept klaar zijn en worden doorgerekend, maar kijken daarin alleen naar energie zonder naar allerlei andere opgaven te kijken. Bijvoorbeeld Regio Leiden kijkt meer integraal door energietransitie te verbinden aan woningbouw, infrastructuur en natuuropgaven. Dat is eigenlijk in alle RES-gebieden nodig. Je moet de energieopgaven in breder kader plaatsen. De RES gaat immers maar over kwart van de totale opgave zo kijkt de RES niet tot 2050, richt die zich niet op landbouw, etc. Het Rijk heeft ook zelf nog geen integrale visie op de energietransitie tot 2050.

Het College van Rijksadviseurs heeft "VIA PARIJS" uitgebracht als doorkijk hoe de energietransitie te gebruiken voor een schoner en aantrekkelijker Nederland. Het College pleit voor een verbod van zonparken op landbouwgrond. Dat hebben we door experts door laten rekenen en kan worden ingevuld door maximaal in te zetten op zon op dak, wind op zee, energiebesparing, etc. Zon op land is slecht voor heel veel zaken en ongewenst gegeven de situatie dat Nederland de beste landbouwgronden van de wereld heeft kent en dergelijke landbouwgronden schaars zijn (berekeningen zijn te zien op website College van Rijksadviseurs: www.collegevanrijksadviseurs.nl). Zonnepanelen zijn slecht voor het landschap en het kwaliteitsbeeld. De kans dat het na het verwijderen van deze panelen daarna weer normaal gebied wordt is klein. Bovendien is voor kringlooplandbouw extensivering nodig en dat vraagt om meer landbouwgrond. Ook leveren rentenierende boeren die dergelijk zonneparken op hun land plaatsen geen bijdrage aan de beoogde transitie naar kringlooplandbouw. Dat het Rijk nu juist zon op land stimuleert met o.a. SDE-subsidie is ongewenst. We moeten ook geen zonneparken willen plaatsen in of nabij N2000-gebieden.

Meer tijd voor elkaar: de verstedelijking:

Als motor voor aantrekkelijke en sociale leefomgeving lijkt het alsof de opgave is om 1 miljoen woningen te bouwen. Dat klopt niet want er is tegelijkertijd mega-opgave in het bestaande woningbestand, omvattende verdunning van huishoudens, verduurzaming, etc. We moeten meer en anders gaan bouwen voor veranderende opgaven zoals de veranderende samenstelling van onze huishoudens. Dat vraagt vooral om maatregelen in de Randstad maar de opgave loopt door tot onder meer Zwolle. Als je weet dat je moet verduurzamen en er 8,3 ha landelijk gebied per dag wordt ingeleverd dan is verder bouwen in de wei relatief duurder dan bouwen in bestaande stedelijk gebied en dat vraagt om andere benadering van de ontwikkeling van en in onze steden.

We zijn nu gewend de verstedelijkingsopgave functioneel aan te vliegen (woonwijk, bedrijventerrein, park, etc), maar we moeten naar een veel meer integrale benadering van onze stad met meer menging

van functies. Zo kunnen we agglomeratiekracht van stedelijke systemen benutten en versterken. Nabijheid is daarin cruciaal en kan door woningbouw te mengen met andere functies/stedelijke programma's. Dat leidt tot andere ontwerpen en ook tot een veel ingewikkeldere ontwerpogave. Rijksadviseurs hebben daar tal van tools voor ontwikkeld, zoals het Dashboard verstedelijking, MetroMix; guiding principles, (X)XL-Verdozing (langs snelwegen), e.d.

Vanuit het College is er net een prijsvraag Panorama Lokaal uitgeschreven gericht op vraag: Hoe maken we stadsranden klaar voor de toekomst? Hiervoor zijn zeven teams aan werk gezet om ideeën uit te werken voor het anders inrichten van onze stadsranden met oog voor verandering rond opgaven rond de woningvoorraad, verduurzaming, landschap etc.

Rijk Boerenland: de landbouwtransitie

Een rijk boerenland. Hoe landbouw weer in balans te brengen met andere opgaven? Mansholt zag allerlei nadelen aan landbouwbeleid gericht op "Nooit meer honger", maar kon er niet meer op bijsturen. Landbouwbeleid was gericht op moderniseren boeren in Nederland met als doel het tegengaan van honger. Zelf hadden we in Nederland al snel geen honger meer en we zijn vanaf toen een exportland van agrarische producten en diensten geworden. Om landbouw zit in Nederland een heel conglomeraat van industrialisatie en financiële instellingen (banken). Dat hebben dat als maatschappij ook zo gewild.

Landbouw die we nu hebben heeft veel voordelen. Geven nu 11% van ons inkomen uit aan voedsel en krijgen daar fantastische kwaliteit voedsel met veel keuze voor geleverd. We betalen daar echter wel een prijs voor via ons gezamenlijk maatschappelijk kapitaal (kwaliteit van water, land, landschap, lucht, etc.). We leveren in op de kwaliteit van publieke waarden zoals biodiversiteit en water- of bodemkwaliteit. Wat goedkoop lijkt is daarmee toch duur. Ook voor de landbouw zelf wordt het nadelig door impact van de huidige landbouwvormen op de bodem- en waterkwaliteit (voor water ook beschikbaarheid). Boeren zelf zitten in tang met hoge kapitaalslasten en bepaalde productiemethode waar ze moeilijk weer uit kunnen stappen. Veel boeren willen graag anders maar zitten klem in het systeem.

Moeten ons richten op lange termijn doelen als land. In Panorama Nederland staat een pleidooi voor een New Deal met de landbouw gericht op o.a. het weer gezond maken van de bodem inclusief vochtopname. Lopen tal van programma's als Soil4U, Carbon Valley ed. om hieraan bij te dragen en invulling aan te geven. Een New Deal betekent strengere kaders, maar ook dat we maatschappelijke diensten anders en beter moeten vergoeden. Kan o.a. via het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) waar we € 860 miljoen belastinggeld in stoppen. Taskforce kringlooplandbouw is geweest waarin staat wat nodig is voor boeren om te kunnen verduurzamen en ook Commissie Remkes laat dat in adviezen zien.

Prijsvraag van College van Rijksadviseurs van 2019 richtte zich op verduurzaming platteland. Er moet ook meer bos bij (10%): Landschap versterken met bomen en bos. Ook hierover heeft college advies uitgebracht. Recent groot project met landbouwpilots afgerond en concreet gemaakt in samenwerking met professionals en boeren voor drie gebieden: De Marne, Krimpenerwaard en Salland. Is zoeken naar evenwicht tussen toereikend inkomen voor de boer en goed toekomstperspectief voor de boeren. Berno Strootman zelf is nu bezig met zijn boek "Boer doet Leven". Daarin worden 20 boeren geportretteerd van allerlei soort die aantoonbaar stevig investeren in het landschap. Het boek is een eerbetoon aan de boer van toekomst die er nu al is.

Governance

Opgaven gaan niet vanzelf met elkaar een goed huwelijk aan. Kies voor kwaliteit en voor lange termijn door als overheid de eigenschappen van rentmeester en koopman te bundelen. Rentmeester denkt na over langere termijn als het gaat om investeringen, terwijl overheden gericht zijn op korte termijn (vier jaar). Koopman: geeft (belasting)geld uit waarbij ingezet wordt op maximaal rendement per geïnvesteerde euro. Dat is houding om (als overheid) naar de toekomst te kijken en met de integrale opgaven aan de slag te gaan

Handelingsperspectief voor het Vechtdal

Hoe zit het nu voor het Vechtdal?

Veel partijen hebben de behoefte aan een helder handelingsperspectief. Berno Strootman geeft zes suggesties die een interessante manier van werken in zich dragen voor het Vechtdal en die verder verkend kunnen worden:

- A. Maak een **Panorama Vechtdal** met een kaart vanuit integraal perspectief voor het Vechtdal. Panorama Nederland kent al meerdere van dergelijke regionale spin-offs, zoals: Panorama MRA, Panorama Waal. Dat zou je ook voor Vechtdal kunnen doen op een concretere schaal. Er zijn al diverse bouwstenen voor aanwezig in het Vechtdal. Voorbeeld hiervan is het perspectief Klimaatas Vechtdal dat twee jaar geleden is opgesteld. Maar er zijn meer bouwstenen die je kunt bundelen en daarmee een perspectief kunt ontwikkelen. Een perspectief dat vervolgens geoperationaliseerd kan worden in de afzonderlijke Omgevingsvisies van de overheden.
- B. **Sluit (Regio)deal met het Rijk**. Indruk is dat er met het Vechtdal nog dergelijke deal met het Rijk is. In de Novi staat o.a. dat er een nationale strategie komt voor het landelijk gebied met mogelijk enkele proefgebieden. Misschien kan het Vechtdal een van die proefgebieden worden. Ook andere regiodeals zoals de deal natuur inclusieve landbouw bieden mogelijk kansen. Daarnaast loopt ook het interbestuurlijk programma vitaal platteland en liggen er kansen waar het gaat om de inrichting van zogenaamde experimenteergebieden. Kortom haak aan bij het Rijk en zorg dat abstract beleid concreet wordt in het Vechtdal.
- C. Regisseer een gebiedsproces **New Deal Vechtdal**. Dit in verlengde van gebiedsprocessen in De Marne, Salland en Krimpenerwaard. Dit houdt in dat met boeren en andere stakeholders nagedacht wordt over het inrichten van een new deal in het Vechtdal en hoe het landschap er dan op basis van deze new deal uit kan zien.
- D. **Maak een landschapspark** tussen bijvoorbeeld Dalfsen en Ommen. Een voorbeeld hiervan is het project tussen Tilburg en Loon op Zand (Landschapspark Pauwels) met als doel dat mensen ook in het gebied rondom de Loonse en Drunense Duinen gaan recreëren. Daarvoor is meer balans in dat gebied nodig tussen natuur, landbouw en waterberging. Aan het project is een proces voorafgegaan, dat startte met een manifest tussen alle partners. In het manifest stond waar ze gezamenlijk heen wilden met het gebied (provincie, gemeenten, Efteling, natuurorganisaties, waterschappen). Is masterplan met uitvoeringsprogramma gekomen, waarin voor een deel al bestaande projecten, inclusief financiering, aan elkaar gekoppeld.
- E. **Initieer een innovatiepark** met als voorbeeld Bellingeweer. Idee gebaseerd op waterpark dat bureau Strootman in verleden heeft ontwikkeld (Lankheet).
- F. **Sluit een Pact van Vilsteren** zoals het Pact van Twickel. Omvat een intentieovereenkomst en samenwerkingsafspraken gericht op het investeren in de kwaliteit van het landgoed en de infrastructurele maatregelen in en om het landgoed. In dit Pact is slim gebruik gemaakt van elkaars mogelijkheden. Ook zijn gelden daar slim gebundeld en gestapeld om zaken uit te kunnen voeren.

3. Reflecties en afronding

Na de presentatie van Berno Strootman volgt een geanimeerde discussie over de kansen van een integrale benadering voor het Vechtdal en de zes inspirerende handelingsperspectieven die Berno Strootman hiervoor heeft geschetst.

Uitkomst van deze discussie is dat een integraal gebiedsproces met betrokkenheid van alle partijen een mogelijk kansrijk handelingsperspectief voor de toekomst van het Vechtdal biedt. Tegelijkertijd gebeurt er al veel vanuit de bestaande samenwerking Ruimte voor de Vecht. Een doorkijk naar de toekomstige opgaven die op het Vechtdal afkomen wordt in aanvulling daarop een wenselijke ambitie geacht.

Liesbeth Cremers (Soil4U/Landgoed Vilsteren) en Bart Jaspers Faijer (gemeente Ommen) bedanken Berno Strootman voor zijn inspirerende presentatie. Zij bedanken iedereen voor zijn/haar bijdrage in het gesprek en kondigen aan dat Vechtdal RTV komende tijd aan de slag gaat met issues over het Vechtdal landschap en diverse partijen daartoe zal benaderen.